

מראי מקומות- מכות כ"ד

(א) **אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו- כ'**
הרמב"ם (סה"מ עשה א') דמצוה ראשונה
 הוא שנאמין באלקות, והוא מדכתי' אנכי ד'
 אלקיך. והביא ראי' לזה מסוגיין, דהגמ' מונה
 אנכי לא' מן המצוות. וכ' הרמב"ן בפי' שם
 ליישב דעת הבה"ג דאינו מונה אמונה בד'
 לא' מן המצוות, ואיך ביאר סוגיין, וכ'
 הרמב"ן שהבה"ג יפרש דהב' מצוות הם א'
 לא יהי' לך ולא תעשה לך (שהוא מצוה א'),
 (ב) לא תשתחוה להם ולא תעבדם, שהוא
 מצוה אחרת (אבל אנכי באמת אינו מצוה
 כלל).

(ה) **כספו לא נתן בנשך, אפי' רבית עובד**

כוכבים- ע' בהגהות מיימונית (מלוה ה', א')
 שהק' מכאן על שי' הרמב"ם שם דכ' דמצוה
 להלוות לגוים ברבית, ולכאן' מסוגיין לא
 משמע כן. וע' בכסא שלמה שתי' ע"פ מש"כ
 המהרש"א בב"מ, דכאן מייירי במי שיש
 לפניו ב' לוויים, א' ישראל וא' עכו"ם, והגדון
 הוא אם להלוות להישראל בחנם או להגוי
 ברבית. וא"כ, בזה אמרי' דנהי דהיכא דיש
 לפניו רק עכו"ם, דהמצוה הוא להלוותו
 ברבית דוקא, אבל היכא שיש לפניו ישראל
 וגוי, ודאי עדיף ללוות לישראל בחנם
 מללוות לגוי ברבית. וע"ע ביד דוד,
 שכ' דלפי מה שמפרש החינוך בדעת
 הרמב"ם, דהיינו, שאין מצוה להדר אחר זה
 להלוות לנכרי ברבית, דזה אינו מחויב כלל,
 אלא המצוה היא כשילווה לנכרי, ילווהו
 ברבית ולא ילווהו בחנם, ואם הלווהו בחנם
 ביטל מצות עשה, א"כ לא ק' מכאן, שהרי
 דוד הי' משתבח שלא הי' מלוה לנכרי כלל,
 לא בריבית ולא בלא ריבית, כדי שלא יטעם
 טעם ריבית, וירגיל עצמו בכך, וזו ודאי מדת
 חסידות הוא.

(ו) **אלה כתיב, אפי' בחדא מינייהו- הק' הערוך**

לנר, דא"כ יצא דמה שדוד העמידן על א',
 היינו בא' מי"א, וא"כ כל הבאים אחריו ג"כ
 עשו הכי. ונמצא לפי זה, דכל שבא אחר דוד
 החמיר יותר ממנו, דלדוד יכול לזכות בא'
 מדברים הרבה, ולפי דבריהם יכול אדם
 לזכות רק על א' מדברים מועטים, ולחבוקוק

(ב) **אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו-**

לכאן' משמע מכאן דמוסיפין עוד ב' מצוות
 להחשובן של תרי"א, דהיינו אנכי ולא יהי'
 לך (וע' לעיל). ומכאן הק' הרמב"ן (בפי' על
 סה"מ, ל"ת ה') על מש"כ הרמב"ם שם שיש
 ד' לאווין שנלמדו מדיבור דלא יהי' לך, ואם
 באמת כן הוא, א"כ נמצא דה' מצוות שמענו
 מפי הגבורה (דגם אנכי מצוה הוא לפי
 הרמב"ם), ואיך שייך לומר דתרי"א מצוות
 שמענו ממש. ולכן הוכיח מזה הרמב"ן
 דבאמת לא יהי' לך אינו אלא מצוה א'. וע'
 במגלת אסתר (במ"ע א') שכ' ליישב
 דהרמב"ם ס"ל דלא שמעו מפי הגבורה אלא
 אנכי וקרא דלא יהי' לך, ולא כל הפרשה דלא
 יהי' לך, ולכן שפיר אמרי' דלא שמעו אלא ב'
 מצוות מפי הגבורה.

(ג) **בא דוד והעמידן על אחת עשרה, וכו'- כ'**

בהכותב (בעין יעקב) בשם הרמ"ה, דאין
 כוונת הגמ' לומר דאי עביד הני לחוד זוכה
 על ידם לעוה"ב, דא"כ בטל ענשן של עבירות
 ושכרן של מצוות, אלא משום דקיי"ל דמאן
 דמקיים לה לתורה כולה, מסייע לי' הקב"ה
 ומגינו מן היצר הרע. אבל מאן דלא קיים כל
 התורה, אע"ג דאית לי' רובא זכויות, מ"מ לא
 מסתייע מן שמיא לאגוני' עליה מיצר הרע.
 וכיון דחזי דוד דהוי ממעטי דרא, בעא רחמי,
 ואוקמינהו למצוות שיעשה אדם אותם ויזכה
 על ידם להגנת יצר הרע על י"א, ואתא ישעי'
 ואוקמינהו על שש, וכו'.

עכשיו חרב כ"כ דשועלים הילכו בו. ואם היו בני אדם משתמשים שם, לא היו מצטערין כ"כ, דלא הי' ניכר כ"כ השממה שבה. וע"ז אמר ר"ע דלכך אני משחק, דאין לגוים שום נחת רוח ממקום המקדש להתיישב שם, ואף השועלים אינם מוצאים כלום שם. וזהו מש"כ באורי', בגללכם ציון שדה תחרש, דהיינו רק חרישה, לא זריעה, שלא יהי' שום נחת רוח לשום א' להשתמש שם כל זמן שישראל אינם יושבים עליו. וכל זה עדות לנבואתו של זכרי', שלא יהי' ירושלים מיושב ולא יהי' לשום בעלי חי נחת רוח ממנו עד זמן הגאולה, שאז יתקיים הנבואה דעוד ישבו זקנים וזקנות, וכו'.

(ט) **עד שלא נתקיימה נבואתו של אורי', הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכרי', וכו'.** תמה האילת השחר, איך אפשר לומר כן, הרי ודאי צריך להאמין בכל דברי הנביאים שיבואו. וביאר דאה"נ, בדרך כלל נבואה לטובה אינה חוזרת. אבל כיון דכאן הנבואה לטובה הי' תלוי בהנבואה לרעה, א"כ אם לא הי' הנבואה הרעה נתקיים, ירא שלא הי' נבואה לטובה נתקיים. ועכ"ז ק', ומה בכך, הרי אם לא הי' הנבואה לרעה נתקיים, א"כ עדיין יהי' הבהמ"ק בתקפו, וא"כ למה צריך כלום, לא תתקיים הנבואה לרעה וגם לא תתקיים הנבואה לטובה. ותי' דאף דשם הי' בית, אבל לא הי' בתכליתו, דלא הי' המקדש בתכליתו במדרגה עילאית. ולכן בלא קיום נבואת אורי', נהי דהי' המקדש שם, אבל לא בתכליתו הרצוי'. וא"כ, כיון דנתקיים נבואתו של אורי', וחרב המקדש, אז שמח ר"ע, דעכשיו יודע שעתיד להתקיים נבואתו של זכרי', שיבנה בהמ"ק בלא שום תערובת של פגם, מקדש חדש ובנין עדי עד, בב"א.

צריך לזכות באמונה דוקא. אבל לכאור' הגמ' לא משמע כן, דמשמע דכ"א מיקל יותר מחבירו. וביאר דמה שבכה ר"ג, היינו דסבר דמי שאינו עושה כולם ימוט לעולם, דהיינו דאם יחסר לו אפי' אחת דודאי ימוט לעולם. וע"ז השיב לו ר"ע דלא כתיב כל אלה, אלא אלה כתיב, ולכן אפי' מי שעושה א' מאלו לא ימוט לעולם. אבל כדי לזכות לעלות להר ד', ולגור במקום קדשו, לזה לא מספיק מה שעושה רק א' מהם, ולזה צריך לקיים כולם, ולכן שפיר הוי ישעי' מיקל על זה, שהוא ס"ל דכדי לעלות להר ד' תסגי בו, וכן כולם.

(ז) **שאינו מקניט פני חבירו ברבים - הק' הערוך לנר,** איך מרומז זה בדובר מישרים. ועוד, למה דוקא ברבים, הרי גם בינו לבין עצמו אסור להקניטו. וביאר ע"פ מה דהביא הגמ' דדומה לאברהם ממה דכתי' הולך צדקות, וא' מצדקות דאברהם הי' מה שהי' מדריך לכל לעשות צדקה ומשפט (ולכן הביא הגמ' הקרא דהי' מצוה לבניו ובני ביתו, וכו'). וא"כ, ה"א דגם יש לו להוכיח לכל א' אף ברבים, לעשות פרסום למצוה. ולזה סמך הקרא לדובר מישרים, דהיינו שלא יקניט פני חבירו ברבים, אלא יש לו להוכיחו בינו לבין עצמו שלא לביישו, שהוא הדרך הטוב והישר בעיני הבריות, אבל ביחיד שפיר יש להוכיחו.

(ח) **אמרו לו, מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת, ועכשיו שועלים הילכו בו, ולא נבכה, אמר להן לכך אני מצחק, וכו' - הק' המהרש"א,** הא הנביא עצמו הי' מצטער על זה, דכתיב על זה הי' דוה לבנו וכו', שועלים הילכו בו. ועוד, מה ענין נבואת אורי' וזכרי' יותר משאר נביאים שהתנבאו על פורענות ועל נחמה. וביאר דודאי גם ר"ע הי' מצטער בראותו מקום המקדש חרב, והסתלקות השכינה, שהרי גם הוא קרע בגדיו עמהם. וגם הנביא הי' מצטער על עצמות החרבן כשראה השועלים, שהכיר הסתלקות השכינה, וע"ז שפיר יש להצטער. אבל התנאים אחרים נתנו טעם אחר לצערם, דזולת מה שנחרב הבית ונסתלק השכינה, יש להצטער ג"כ על מה שהמקום הי' חרב מאין יושב, דהמקום שהוא קדוש כ"כ דכתיב בי' והזר הקרוב יומת,